εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν·
εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν·
εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς·
εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει·
ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται»

(Β΄ Τιμόθεον β΄ 10-13).

Μέ τούς λόγους αὐτούς ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρεται στά δικά του παθήματα, στίς δικές του ταλαιπωρίες, σ' ὅλες τίς θυσίες του, τῶν ὁποίων ἀποκορύφωμα ὑπῆρξε ἡ σύλληψη, ἡ φυλάκισή του καί στήν συνέχεια ὁ διά ἀποκεφαλισμοῦ θάνατός του. Ἡ δευτέρα Ἐπιστολή του πρός τόν ἀπόστολο Τιμόθεο ἀποτελεῖ τήν πνευματική του παρακαταθήκη. Γράφει στόν ἀγαπημένο μαθητή του τόν ὁποῖο ἀποκαλεῖ «γνήσιο τέκνο» ἀπό τήν φυλακή του στήν Ρώμη ἀναμένοντας τήν ἐκτέλεση τῆς ἀποφάσεως γιά τόν ἀποκεφαλισμό του. Ὅλα αὐτά, ἐξομολογεῖται ὁ Ἀπόστολος, τά ὑπομένει, γιά χάρη τῶν ἐκλεκτῶν, γιά χάρη τῶν χριστιανῶν, φανερώνοντας μέ αὐτούς τούς λόγους τό νόημα τῆς θυσίας του, ὅτι ὅλος ὁ κόπος, ἡ ἀγωνία, οἱ ταλαιπωρίες του ἀποσκοποῦσαν στήν σωτηρία τῶν ψυχῶν καί στήν συμμετοχή τῶν πιστῶν στήν αἰώνια δόξα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός ἀναφερόμενος στά χαρακτηριστικά τοῦ καλοῦ ποιμένα μεταξύ αὐτῶν περιλαμβάνει καί ὅτι *«ὁ ποιμήν ὁ καλός τήν ψυχήν αὐτοῦ τίθησιν ὑπέρ τῶν προβάτως· ὁ μισθωτός δέ καί οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσί τά πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τόν λύκον ἐρχόμενον καί ἀφίησι τά πρόβατα καί φεύγει· καί ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά καί σκορπίζει τά πρόβατα, ὁ δέ μισθωτός φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστι καί οὐ μέλει αὐτῷ περί τῶν προβάτων»* (Ἰωάν. ι΄ 11-13).

Ἑρμηνεία: Ὁ καλός ποιμένας θυσιάζει τή ζωή του γιά χάρη τῶν προβάτων· Ὁ μισθωτός, ὅμως, πού δέν εἶναι ὁ βοσκός καί τά πρόβατα δέν εἶναι δικά του, βλέπει τό λύκο νά ἔρχεται καί ἀφήνει τά πρόβατα καί φεύγει· ἔτσι ὁ λύκος τά ἁρπάζει καί τά διασκορπίζει. Ὁ μισθωτός φεύγει, γιατί εἶναι μισθωτός καί δέν τόν νοιάζει γιά τά πρόβατα.

Ἡ αὐτοθυσία εἶναι χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν γνήσιων καί αὐθεντικῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔχει σκοπό τήν σωτηρία τῶν ψυχῶν.

Οἱ Ἅγιοι ἔζησαν καί τελείωσαν τόν ἐπί γῆς βίο τους μέ τήν ἐσχατολογική προοπτική τῶν λόγων τοῦ ἀποστόλου Παύλου:

«Λογίζομαι γάρ ὅτι οὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς» (Ρωμαίους η΄ 18).

Ἑρμηνεία: Πιστεύω πραγματικά πώς ὅσα ὑποφέρουμε τώρα δέν ἰσοσταθμίζουν τή δόξα πού μᾶς ἐπιφυλάσσει ὁ Θεός στό μέλλον.

«Ἀλλά μενοῦνγε καί ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διά τό ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου μου, δι' ὃν τά πάντα ἐζημιώθην, καί ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι ἵνα Χριστόν κερδήσω καί εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μή ἔχων ἐμήν δικαιοσύνην τήν ἐκ νόμου, ἀλλά τήν διά πίστεως Χριστοῦ, τήν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπί τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτόν καί τήν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καί τήν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσω εἰς τήν ἐξανάστασιν ἐκ νεκρῶν. οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἤ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ εἰ καί καταλάβω, ἐφ' ᾧ καί κατελήφθην ὑπό τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγώ ἐμαυτόν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι· ἕν δέ, τά μέν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος τοῖς δέ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος» (Φιλιππησίους γ΄ 8-13).

Ἑρμηνεία: Πραγματικά, ὅλα ἐξακολουθῶ νά τά θεωρῶ μειονεκτήματα σέ σχέση μέ τό ἀσύγκριτα ἀνώτερο ἀγαθό πού κέρδισα γνωρίζοντας τόν Ἰησοῦ Χριστό, τόν Κύριό μου. Γι αὐτόν τά πέταξα ὅλα καί τά θεωρῶ σκουπίδια, γιά νά κερδίσω τόν Χριστό, καί νά ἑνωθῶ μαζί Του. Δέν θέλω πιά τήν δικαίωση πού δίνει ἡ δική μου τήρηση τοῦ νόμου, ἀλλά αὐτήν πού προέρχεται ἀπό τήν πίστη στό Χριστό, τή δικαίωση πού προέρχεται ἀπό τό Θεό καί στηρίζεται στήν πίστη. Ὅ,τι ἐπιθυμῶ εἶναι νά γνωρίσω τό Χριστό καί τή δύναμη τῆς ἀναστάσεώς Του, νά μετάσχω στα παθήματά Του ἀκολουθώντας Τον στόν θάνατο, μέ τήν ἐλπίδα νά λάβω μέρος στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Δέν ἰσχυρίζομαι βέβαια ὅτι ἔφτασα ἤδη στό τέρμα, οὔτε ὅτι ἔγινα τέλειος. Συνεχίζω ὅμως τόν ἀγῶνα γιά νά κερδίσω αὐτό τό βραβεῖο, γιά τό ὁποῖο ἤδη μέ κέρδισε ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἀδελφοί μου, ἐγώ δέν θεωρῶ τόν ἑαυτό μου ὅτι ἔφταση στό τέρμα· σ' ἕνα ὅμως πρᾶγμα συγκεντρώνω τήν προσοχή μου: Ξεχνῶ τό δρόμο πού διέτρεξα καί προχωρῶ σ αὐτόν πού βρίσκεται μπροστά μου.

Τιμᾶμε τήν αὐτοθυσία τῶν ἁγίων πατέρων μας πού στίς ὧρες τῆς ὀδύνης καί τοῦ διωγμοῦ ἔμειναν κοντά στούς δεινῶς δοκιμαζομένους χριστιανούς, δέν τούς ἐγκατέλειψαν γιά νά σώσουν τήν ζωή τους, μαζί τους δέχθηκαν τό μαρτύριο καί εἰσῆλθαν στήν αἰώνια δόξα τοῦ σταυρωθέντος καί ἀναστάντος Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἐσχατολογική αὐτή ἐλπίδα ἐκφράζεται καί στόν ὕμνο γιά τούς Μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας:

«Ἐν ταῖς βασάνοις ὄντες οἱ Ἅγιοι, ἀγαλλόμενοι ἐβόων·
συναλλάγματα ἡμῖν ἐστι ταῦτα, πρός τόν Δεσπότην·
ἀντί γάρ τῶν ἐπανισταμένων μωλώπων τῷ σώματι, φωτεινόν ἔνδυμα,
ἐν τῇ ἀναστάσει ἐπανθήσει ἡμῖν·
ἀντί τῆς ἀτιμίας οἱ στέφανοι,
ἀντί δεσμωτηρίων ὁ Παράδεισος,
καί ἀντί τῆς μετά τῶν κακούργων καταδίκης ἡ μετά τῶν Ἀγγέλων διαγωγή·
Εὐχαῖς αὐτῶν Κύριε, σῶσον τάς ψυχάς ἡμῶν».

(Μαρτυρικόν τῶν Αἴνων τῆς Πέμπτης τοῦ πλ. α΄ ἤχου).

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., ΤΗΛ: 210 92 17 513, www.eptalofos.gr

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

Ἡ θυσία τῶν καλῶν ποιμένων γιά τό λογικό ποίμνιό τους

Ὁ ἐθνοϊερομάρτυς Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος, τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1921

Ὁ Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος

Ὁ Μητροπολίτης Χαλδίας καί Κερασούντας Λαυρέντιος

Ὁ Μητροπολίτης Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος

Ὁ Μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρύσανθος

Ἡ θυσία τῶν καλῶν ποιμένων γιά τό λογικό ποίμνιό τους

τοῦ Μητροπολίτου
Καισαριανῆς, Βύρωνος & Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Γιά τέλη τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1922 γράφηκε ὁ ἐπίλογος τῆς ἐπί τρεῖς χιλιάδες χρόνια, παραμονῆς καί δράσεως τῶν Ἑλλήνων στήν Μικρά Ἀσία. Οἱ περιάκουστες ἑλληνικές πόλεις τῆς Ἰωνίας ἔπαυσαν νά εἶναι κέντρα ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἕνα ἑκατομμύριο ἑλληνικοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ὁδηγήθηκε στόν ἐκπατρισμό καί τήν προσφυγιά. Ἡ δύο χιλιάδες ἔτη ζωή τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν διακόπηκε. Στίς ἀρχές τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα μετά τόν Πόντο ἦλθε ἡ σειρά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νά ἀφελληνισθεῖ. Ἔτσι ὁλοκληρώθηκε ἡ ἀπώθηση τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Χριστιανῶν ἀπό τίς περιοχές τους.

Ἔχουμε χρέος νά θυμώμαστε τούς μάρτυρες τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Μνημονεύουμε μέ ἱερό δέος τούς ἁγίους πατέρες μας, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καί διακόνους πού τελείωσαν τήν ζωή τους μέσα στούς ποικίλους διωγμούς τῆς περιόδου αὐτῆς. Μνημονεύουμε ὅλους τούς μικρασιάτες: τούς ἄνδρες, τίς γυναῖκες, τά παιδιά, τούς μικρούς, τούς μεγάλους, τούς ἄρχοντες, τούς ἰδιῶτες καί τούς στρατευμένους, πού βασανίσθηκαν χωρίς οἶκτο, πού διώχθηκαν καί κυνηγήθηκαν ἀπό τίς πατρογονικές ἑστίες τους, πού δέχθηκαν φοβερές ἀπειλές καί προσβολές, πού πέθαναν βίαια, μαρτυρικά, βασανιστικά *«ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καί ὄρεσι καί ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς»* (Ἑβραίους ια΄ 37-38). Ἀπαραμύθητος ὁ πόνος τους. Ἀπερίγραπτη ἡ ταλαιπωρία τους. Ἀνεκδιήγητα τά ποικίλα βάσανά τους. Καμιά γλώσσα δέν εἶναι δυνατό νά περιγράψει τήν τραγωδία καί νά ἐκφράσει τόν ἀβάστακτο καί βαρύ πόνο τους. Οἱ φωτιές πού πυρπόλησαν τίς πόλεις καί τά χωριά τῶν πατέρων μας δέν ἔχουν σβήσει. Καίουν τίς ψυχές τῶν προσφύγων. Οἱ ἀπελπισμένες φωνές καί κραυγές τῶν κυνηγημένων ἠχοῦν. Οἱ ἄταφοι ζητοῦν νά ταφοῦν. Τέκνα θρηνοῦν γιά τούς γονεῖς τους. Ἀδελφός γιά τόν ἀδελφό του. Γυναῖκες γιά τούς ἄνδρες τους. Ἄνδρες γιά τίς γυναῖκες τους. Φίλοι καί γνωστοί γιά τούς φίλους καί τούς γνωστούς τους.

Ὅλοι αὐτοί ἀποτελοῦν τό νέφος τῶν μαρτύρων τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ὁ χαρακτηρισμός καταστροφή ἐκφράζει τήν ἀπώλεια δικῶν μας τόπων καί ἀνθρώπων.

Μέ τήν μικρασιατική καταστροφή τόν Αὔγουστο τοῦ 1922 ὁλοκληρώθηκαν οἱ διωγμοί καί ἡ καταπίεση τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τήν περίοδο 1918-1922. Τήν δεινή καί τραγική κατάσταση τῶν διωγμῶν τους περιγράφει ὁ ἱερομάρτυρας Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος σέ ἐπιστολή του πρός τούς Σμυρναίους πού ζοῦσαν στήν ἐλεύθερη Ἑλλάδα καί δημοσιεύθηκε στόν *«Ἐκκλησιαστικό Κήρυκα»* (Περιοδικό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θυατείρων καί Μεγάλης Βρεττανίας, ἐκδιδόμενο στό Λονδῖνο φ. 181 τῆς 8/12/1918 σελ. 717-718).

Τήν συμφορά αὐτή ὁ ἱερομάρτυρας Μητροπολίτης χαρακτηρίζει στήν ἐπιστολή του ὡς *«λαίλαπα διωγμῶν καί ἐρημώσεως»*, *«ἀπαραδειγμάτιστον ἐν τῇ Ἐθνικῇ μας ἱστορίᾳ, διότι ἐπί τέσσερα καί ἥμισυ ζοφερά ἔτη ἤνοιξεν εἰς τό ἐθνικό μας σῶμα πληγάς τοιαύτας, ὁποίας οἱ τέσσαρες καί ἥμισεις αἰῶνες τῆς δουλείας, ὅσοι ἀπό τῆς ἁλώσεως μέχρι τῆς σήμερον διέρρευσαν, δέν μᾶς προὐξένησαν, ἤ μᾶλλον, οἱ ἐξανδραποδισμοί καί αἱ ἐρημώσεις τῶν τελευταίων τούτων τεσσάρων καί ἡμίσεως σκοτεινῶν ἐνιαυτῶν εἶναι ἐν σμικρογραφίᾳ μία ἀλγεινή ἐπιτομή καί σύνοψις τῶν μεγάλων δεινῶν καί συμφορῶν, πρός ἃς ἐπαλαίσαμεν ἐπί 4½ ἑκατονταετηρίδας, μέ μόνην τήν διαφοράν, ὅτι τά τελευταῖα δεινά πλήγματα ἦλθον τόσον ἀλλεπάλληλα καί ἐν οὕτω βραχεῖ σχετικῶς χρόνῳ, ὥστε ἔπνιξαν τρόπον τινά, τό ἱστορικόν ἄλγος τῶν παθημάτων τῶν δεκατεσσάρων γενεῶν τῆς ἐπαχθοῦς καί ἀπεχθοῦς δουλείας μας... Τό ἐν Τουρκίᾳ ἐναπολειφθέν Ἑλληνικόν στοιχεῖον ἐφάνη πρός στιγμήν ὅτι κατέβη εἰς τόν Ἅδην διά νά μή ἀναβῇ ἐκεῖθεν ποτέ πλέον...»*.

Στήν ἴδια ἐπιστολή ὁ Μητροπολίτης ἀνακοινώνει καί πληροφορεῖ ὅτι, *«ἐκ τῶν εἰς τά ἐνδότερα τῆς Ἀσίας ἐν μέσῳ τῶν Τουρκικῶν χωρίων διεσκορπισμένων ἀδελφῶν μας, ἀνερχομένων δέ εἰς τόν ἐπιβλητικόν ἀριθμόν τῶν 400.000 ψυχῶν, ζήτημα εἶναι ἂν ζῇ μόνο τό 1/4. Ἐκ δέ τῶν στρατολογηθέντων διά τά κατ' εὐφημισμόν ὀνομασθέντα «ἐργατικά τάγματα» ὁμαιμόνων μας ἀδελφῶν μόλις τό 1/10 ζῇ, διότι εἶναι ἀπηκριβωμένον διά πολλῶν καί ἐπισήμων παρατηρήσεων καί ἐκθέσεων, ὅτι ὑπερέβη τά 80% ἡ θνησιμότης εἰς τά χριστιανικά κατά προτίμησιν ταῦτα τάγματα, ὅσα ἐστάλησαν νά κατασκευάζωσι τάς κολοσσιαίας σήραγγας ὑπό τόν Ταῦρον καί τά ὄρη τοῦ Ἀμανοῦ, ἤ νά κόπτωσι τόν ἰσθμόν τῆς Κυζικηνῆς χερσονήσου, ἤ νά ἐργάζωνται ἐπί 18 ὥρας τό ἡμερονύκτιον ἐν τοῖς μεταλλείοις τῶν γαιανθράκων, ἤ νά κρημνίζωσι καί μετατοπίζωσιν ὁλόκληρα βουνά πρός δημιουργίαν τάχα νέων στρατιωτικῶν δρόμων...»* (Παντελεήμονος Καρανικόλα, Μητροπολίτου Κορίνθου: Ἀκολουθίαι τρεῖς· ἁγίου Χρυσοστόμου Σμύρνης, τῶν πολυπληθῶν κληρικῶν καί λαϊκῶν Νεομαρτύρων κατά τήν αὐτήν ἐποχήν μαρτυρησάντων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καί τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Εὐθυμίου Ἐπισκόπου Ζήλων Ἐκδόσεις «ΠΝΟΗ» ἀριθμός 16 Κόρινθος 1992, σελ. 9).

Ὅλα αὐτά τά πολυώδυνα μαρτύρια καί τά ποικίλα βάσανα θυμόμαστε σήμερα. Συγχρόνως θυμόμαστε ὅτι:

1) Οἱ Ἕλληνες Χριστιανοί συστηματικά, μεθοδικά καί βίαια ἐκδιώχθηκαν ἀπό τήν Μικρασιατική γῆ, στήν ὁποία οἱ πατέρες μας ἔζησαν ἐπί τρεῖς χιλιάδες χρόνια.

2) Τήν ἑλληνικότητα καί τήν χριστιανικότητα τῆς περιοχῆς μαρτυροῦν ἡ ἱστορία ἐκκλησιαστική καί θύραθεν, τά λαμπρά μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς καί οἱ ἐπιγραφές τους.

3) Ὅτι σ' αὐτή τήν περιοχή ἐπί δύο χιλιάδες χρόνια ἄνθισε καί ἔλαμψε ἡ πνευματικότητα τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀνέδειξε πλῆθος ἁγίων μαρτύρων, ὁσίων, ἀνδρῶν καί γυναικῶν, ἱεραρχῶν γνησίων καί αὐθεντικῶν ποιμένων καί διδασκάλων τῆς οἰκουμένης.

Οἱ λυχνίες τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετατέθηκαν γιά νά φωτίζουν τήν πορεία τῶν προσφύγων, τῶν διωχθέντων καί κατατρεχθέντων στίς νέες πατρίδες τους κατά τήν προφητεία *«κινήσω τήν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς»* (Ἀποκάλυψις β΄ 5).

Ἀνάμεσα σ' αὐτούς ξεχωρίζει ὁ ἔνδοξος ἱερομάρτυρας καί μεγαλομάρτυρας Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος. Αὐτός εἶναι ὁ κορυφαῖος τῆς ὀδύνης καί τῆς μεγάλης θλίψεως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, πού παρέμεινε ὡς καλός ποιμένας κοντά στό πληττόμενο βάναυσα ποίμνιό του τίς ὕστατες ἐκεῖνες ὧρες τοῦ σκληροῦ διωγμοῦ τῶν χριστιανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπό τίς κοιτίδες τους. Κατακρεουργήθηκε καί παρέδωκε τήν ἀρχιερατική ψυχή του στά χέρια τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τό βράδυ τοῦ Σαββάτου 27 Αὐγούστου 1922 σάν εὐώδη *«θυσία ἑσπερινή»*. Παρέμεινε *«πιστός ἄχρι θανάτου»* (Ἀποκάλυψις β΄ 19). Ἀτιμάστηκε καί διώχθηκε γιά τό εὐαγγέλιο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θυσιάσθηκε γιά τήν ἐκκλησία του, γιά τήν πίστη του, γιά τό ποίμνιο του καί γιά τήν πατρίδα του.

Τίς ἡμέρες ἐκεῖνες μαρτύρησαν οἱ Μητροπολίτες: α) Κυδωνιῶν Γρηγόριος (ἐτάφη ζωντανός), β) ὁ Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος (κατατεμαχίσθη φρικωδῶς), γ) ὁ Ἰκονίου Προκόπιος (σάπησε στίς τουρκικές φυλακές καί πέθανε θάνατο φρικτό) καί δ) ὁ Ἐπίσκοπος Ζήλων Εὐθύμιος.

Τήν περίοδο αὐτή τοῦ φοβεροῦ διωγμοῦ ἄθλησαν μέ ἀνδρεία, ἡρωϊσμό, καρτερία καί χριστιανική ὑπομονή ἐπίσης 42 ἐπώνυμοι καί 342 ἀνώνυμοι κληρικοί μάρτυρες τῶν Μητροπόλεων τῆς Σμύρνης καί τῆς εὐρύτερης περιφέρειας τῆς Σμύρνης, τῶν Κυδωνιῶν, τῶν Μοσχονησίων καί οἱ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἁπλῶν πιστῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν πού βασανίσθηκαν ἄγρια καί σφαγιάσθηκαν (Παντελεήμονος Καρανικόλα, ἔνθ' ἀνωτέρω, σελ. 15.)

Στούς καλούς ποιμένες ἔχουν ἐφαρμογή οἱ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου:
«διά τοῦτο πάντα ὑπομένω διά τούς ἐκλεκτούς,
ἵνα καί αὐτοί σωτηρίας τύχωσι
τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετά δόξης αἰωνίου.
Πιστός ὁ λόγος·